

УДК 378:342+355

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.2.20>

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО БЛОКУ

Гринько Р.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності,
Національна академія прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
ORCID: 0000-0001-9900-7090

Гринько Р.В. Методика проведення семінарських занять з навчальних дисциплін адміністративно-правового блоку.

Метою статті є характеристика методики проведення семінарських занять з навчальних дисциплін адміністративно-правового блоку у закладах вищої військової освіти, що здійснюють підготовку офіцерських кадрів для Державної прикордонної служби України.

Охарактеризовано інтерактивні форми роботи: дискусії, кейс-аналізи, рольових іграх, методі «прес-конференції», які сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, розвитку критичного мислення та формуванню професійних компетентностей. Підкреслено, що семінарське заняття виступає важливим засобом активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, формування у них професійно-прикладних компетентностей та навичок правозастосування.

Розкрито зміст організаційної, мотиваційної та основної частини семінару, які, залежно від обраної форми проведення, можуть змінюватися за структурою, але залишаються незмінними за функціональним призначенням. Особлива увага приділяється інноваційним педагогічним прийомам і методам активного навчання, які сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних умінь, методів відстоювати власну позицію та аргументувати правові висновки.

Зроблено висновок, що ефективність семінарського заняття визначається ступенем опрацюванням теоретичного змісту та його практичної апробації через інтерактивні форми. Показано значення «інтелектуальної розминки» як способу актуалізації набутих на попередніх заняттях знань курсантів і підготовки їх до вирішення складніших завдань; наведено приклади запитань, що стимулюють когнітивну активність і дозволяють з'ясувати рівень засвоєння базових понять адміністративного права та процесу (стадії адміністративного провадження, склад правопорушення, терміни та процедури розгляду справ тощо).

Окремо акцентовано увагу на ролі викладача як модератора навчального процесу, здатного не лише організувати дискусію та контролювати її логіку, а й тактовно спрямовувати здобувачів до коректного застосування правових норм.

Зроблено висновок, що семінарське заняття є ефективним засобом формування професійних компетентностей офіцера-прикордонника, дозволяє поєднувати теоретичні знання з їх практичним застосуванням, створює умови для розвитку аналітичного мислення та правової культури.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, адміністративне право, адміністративний процес, семінарське заняття, методика викладання, інтерактивні методи навчання, критичне мислення, професійні компетентності, правозастосування, освітній процес, військова освіта, правова культура.

Hrynk R.V. Methodology of conducting seminar classes in educational disciplines of the administrative and legal block.

The purpose of the article is to describe the methodology of conducting seminar classes on the academic disciplines of the administrative and legal block in institutions of higher military education that train officers for the State Border Service of Ukraine.

Interactive forms of work are characterized: discussions, case analysis, role-playing games, the method of «press conferences», which contribute to the activation of cognitive activity of students of higher education, the development of critical thinking and the formation of professional competences. It is emphasized that the seminar class is an important means of activating the cognitive activity of higher education students, forming their professional and applied competences and law enforcement skills.

The content of the organizational, motivational and main part of the seminar is revealed, which, depending on the chosen form of implementation, may change in structure, but remain unchanged in terms of functional purpose. Special attention is paid to innovative pedagogical techniques and

methods of active learning, which contribute to the development of critical thinking, communication skills, the ability to defend one's own position and argue legal conclusions.

It was concluded that the effectiveness of the seminar class is determined by the degree of elaboration of the theoretical content and its practical approbation through interactive forms. The meaning of «intellectual warm-up» is shown as a way of actualizing the knowledge of cadets acquired in previous classes and preparing them to solve more complex tasks; examples of questions that stimulate cognitive activity and allow to find out the level of assimilation of basic concepts of administrative law and process (stages of administrative proceedings, composition of the offense, terms and procedures of consideration of cases, etc.) are given.

Particular attention is focused on the role of the teacher as a moderator of the educational process, capable not only of organizing the discussion and controlling its logic, but also of tactfully directing the applicants to the correct application of legal norms.

It was concluded that the seminar class is an effective means of forming the professional competences of a border guard officer, allows combining theoretical knowledge with their practical application, creates conditions for the development of analytical thinking and legal culture.

Key words: students of higher education, administrative law, administrative process, seminar class, teaching methodology, interactive learning methods, critical thinking, professional competences, law enforcement, educational process, military education, legal culture.

Постановка проблеми. Реформування системи військової освіти України сьогодні відбувається в умовах збройної агресії російської федерації, що зумовлює нагальну потребу підвищення ефективності підготовки офіцерських кадрів відповідно до актуальних викликів національної безпеки. Водночас цей процес реалізується у контексті стратегічного курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію, що передбачає наближення до стандартів НАТО та гармонізацію освітнього простору і законодавства з європейськими нормами. Розвиток військової освіти має ґрунтуватися на демократичних засадах – парламентаризмі, верховенстві права, правах і свободах людини та національних меншин [1, с. 11]. У межах зобов'язань перед ЄС триває робота над стандартами професійної освіти, які визначають вимоги до компетентностей працівників, слугують основою для формування кваліфікацій та використовуються при розробці освітніх програм відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [2]. Отже, трансформація військової освіти є складовою курсу України на членство в ЄС та НАТО.

За таких умов особливого значення набуває підготовка офіцерів, здатних діяти у високodinamічному безпековому середовищі та взаємодіяти з арміями держав-членів НАТО. Це вимагає оновлення структури та змісту підготовки, удосконалення міжвідомчої координації й розвитку професійних компетентностей особового складу сектору безпеки й оборони [3]. Наявна система водночас стикається з проблемами: використання застарілих принципів, невідповідність стандартам НАТО, слабка інтеграція з національною системою управління кар'єрою, обмежене технічне забезпечення та кадровий потенціал. Це потребує радикального оновлення освітніх підходів [4, с. 58–60]. Враховуючи це, трансформація системи військової освіти розглядається не лише як відповідь на виклики війни, а й як ключовий інструмент наближення України до євроатлантичного безпекового простору [3].

Стан опрацювання цієї проблематики. Методика проведення семінарських занять у вищих навчальних закладах загалом та у закладах вищої військової освіти зокрема, була предметом дослідження багатьох вчених, педагогів. Наприклад, узагальнили існуючі та запропонували нові методики такі науково-педагогічні працівники: В.В. Вітюк, О.В. Діденко, Ю.М. Лук'янова, В.І. Комарь, О.М. Нежива, В.В. Стинська, Г.Г. Тараненко та інші. Проте сьогодні існує низка теоретичних і практичних питань, пов'язаних із проведенням семінарських занять з навчальних дисциплін адміністративно-правового блоку у закладах вищої військової освіти, зокрема, які здійснюють підготовку офіцерів-прикордонників.

Метою статті є характеристика методики проведення семінарських занять з навчальних дисциплін адміністративно-правового блоку у закладах вищої військової освіти, що здійснюють підготовку офіцерських кадрів для Державної прикордонної служби України (далі ДПСУ).

Виклад основного матеріалу. Не заперечуючи важливості лекційної форми навчання, яка традиційно виконує ключову роль у структурі освітнього процесу та забезпечує системне засвоєння теоретичного матеріалу, у межах цього дослідження основну увагу приділимо семінарським і практичним заняттям, які, на відміну від лекцій, передбачають безпосереднє залучення здобувачів вищої освіти до освітнього процесу, розвиток навичок самостійного мислення, практичного застосування знань, а також формування професійних компетентностей через моделювання реальних чи наближених до реальності ситуацій.

Досвід підготовки таких занять свідчить, що оптимальним терміном для заняття з використанням активних та інтерактивних методик складає 4 академічних години. Проведення тестування у «Google Forms» або «Moodle», передбачає, що викладач не тільки підготує відповідні тести, а й продумає систему контролю для їх проходження, ретельно розрахує час, оцінить складність. Залучення для проведення заняття офіцера-практика у режимі «онлайн» передбачає підготовку відповідних технічних засобів, попереднє узгодження кола питань, які будуть ним висвітлені на занятті. Доповіді з мультимедійним супроводом передбачають завчасну (під час самостійної роботи) підготовку здобувачами вищої освіти таких доповідей та відповідне обладнання навчальної аудиторії. Моделювання (розіграш) умовної правової ситуації з практики діяльності ДПСУ із завданням для здобувачів вищої освіти визначити алгоритм дій та відтворити його передбачає підготовку таких ситуацій з різним рівнем складності. Для проведення судового засідання (розгляду справи про адміністративне правопорушення уповноваженою посадовою особою ДПСУ) з розподіленням ролей має значення не тільки підготовка умовних правових ситуацій для розгляду, а й правильне розміщення в залі судових засідань учасників процесу (визначається здобувачам вищої освіти на самостійну підготовку), розподілення ролей, визначення завдань для тих, хто безпосередньо не приймає участь у судовому засіданні. Оформлення процесуальних документів за умовними правовими ситуаціями передбачає підготовку формалізованих бланків процесуальних документів (протоколу про адміністративне правопорушення, протоколу про адміністративне затримання, постанови про накладення адміністративного стягнення тощо).

Отже, підготовка освітнього середовища, визначення дидактичних цілей і прогнозування поведінкових моделей здобувачів вищої освіти безпосередньо впливають на якість проведення навчального заняття, а їх окремі види вимагають завчасної підготовки викладача, здобувачів вищої освіти, аудиторії, дидактичного чи роздаткового матеріалу тощо.

Організаційна (вступна) частина заняття, на перший погляд формальна, виконує важливу педагогічну функцію – налаштування здобувачів на продуктивну роботу, створення навчального простору довіри та взаємної відповідальності. На цьому етапі доцільним є заслуховування чергового щодо готовності групи до заняття, перевірка зовнішнього вигляду та наявності здобувачів вищої освіти, стану їхньої підготовки (наявність конспектів, нормативно-правових актів, додаткової літератури), а також готовності технічних засобів навчання. За потреби доцільно залучити чергового навчальної групи до доповіді про склад групи, стан здоров'я присутніх, участь у нарядах або службових відрядженнях.

Наступним важливим кроком є формулювання теми заняття, його навчальної мети та очікуваних результатів. Важливо, щоб мета була сформульована за принципом SMART (конкретна, вимірювана, досяжна, релевантна, обмежена в часі) [5-6]. Наприклад: «Метою заняття є формування здатності аналізувати та застосовувати норми КУпАП, що регламентують порядок здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, у поєднанні з розвитком навичок оцінювання доказів та логіки процесуальних дій уповноважених посадових осіб ДПСУ ті інших суб'єктів органів державної влади».

Під час вступної частини заняття доцільним є короткий огляд рекомендованої літератури та нормативно-правових актів, з акцентом на їх оновлення. Викладач має звернути увагу на останні зміни у законодавстві, що стосуються адміністративно-юрисдикційних повноважень ДПСУ.

Організаційний етап заняття також слугує моментом мотиваційного впливу. Викладач акцентує увагу на значенні теми для фахової підготовки, її зв'язок з іншими темами та навчальними дисциплінами, а також із реальними завданнями службової діяльності прикордонника [7]. Під час мотиваційного етапу заняття доцільним є короткотривале підключення в режимі «онлайн» офіцера підрозділу адміністративно-юрисдикційної діяльності. Його виступ, побудований на прикладах реальних кейсів із протидії адміністративним правопорушенням, сприяє формуванню стійкого пізнавального інтересу здобувачів вищої освіти, підкреслює практичну значущість теми заняття та мотивує до якісного засвоєння навчального матеріалу. У разі відсутності можливості залучення представника практичної ланки доцільним є використання потенціалу особистого досвіду здобувачів, набутого під час проходження практичної підготовки (проводиться на кожному курсі навчання), виконання завдань з охорони державного кордону України, участі у спеціальних заходах у складі резервів або під час попередньої службової діяльності. Викладач може ініціювати обговорення з метою формування здобувачами власного бачення актуальності теми заняття, а також стимулювання обґрунтованого усвідомлення необхідності її поглибленого вивчення в контексті реальних викликів професійної діяльності.

Досвід показує, що на результативність заняття впливає те, щоб воно починалося із чіткого викладу структури його проведення, де викладач пояснює алгоритм проведення заняття та інформує присутніх, з яких елементів буде складатись вступна, основна та рефлексивно-аналітична або

підсумкова частини заняття, що дозволяє створити прозору логіку навчання, забезпечити прогнозованість для здобувачів та запровадити елементи самоорганізації.

У науково-педагогічному аспекті саме на початку заняття слід активізувати розумову діяльність здобувачів. Цьому сприяє коротка інтелектуальна розминка, що виконує не лише функцію контролю знань, а й є інструментом повторення, актуалізації набутих знань і формування причинно-наслідкових зв'язків. Інтелектуальна розминка проводиться протягом 3–7 хвилин у формі усного або письмового опитування чи тестування.

У контексті тем, присвячених протидії адміністративним правопорушенням, доцільним є постановка питань, що охоплюють ключові елементи інституту адміністративної відповідальності: стадії адміністративного провадження, поняття підвідомчості, склад адміністративного правопорушення, види адміністративних стягнень, обставини, що виключають адміністративну відповідальність, процесуальні строки адміністративного затримання, доставлення особи, строки добровільної сплати штрафу, а також коло суб'єктів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Організаційно-методичне забезпечення заняття є не просто передумовою його ефективності, а повноцінним елементом педагогічного впливу, який вимагає методичної підготовки, дидактичного дизайну та психологічної налаштованості як викладача, так і здобувачів освіти.

У науково-педагогічній літературі серед традиційних форм проведення семінарських занять вирізняють такі їх типи, як просемінар, власне семінар та спеціалізований семінар (спецсемінар), кожен з яких, у свою чергу, має внутрішню типологію залежно від дидактичної мети, змістового наповнення та рівня підготовки здобувачів вищої освіти [8, с. 57–58; 9]. Поряд із ними дедалі більшого поширення набувають нетрадиційні підходи до організації семінарських занять, зокрема: семінар запитань і відповідей, семінар-діалог (розгорнута бесіда), семінар-колективне читання, семінар-дискусія, семінар-конференція, семінар-вирішення проблемних завдань, семінар-прес-конференція, семінар у форматі «мозкового штурму», семінар-карусель тощо [8, с. 63–72; 9]. Ці підходи орієнтовані на активізацію пізнавальної діяльності, розвиток критичного мислення, формування навичок групової роботи та комунікативної компетентності. У межах цієї роботи не вдаючись до глибокої характеристики усіх згаданих форматів, розглядається один із традиційних, але вдосконалених підходів до проведення класичного семінарського заняття. Оскільки опис такої методики не зустрічається в науковій літературі, дамо їй назву «методика експрес-опитування». Вона передбачає реалізацію заняття у форматі фронтального усного опитування з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу та забезпечення широкого охоплення аудиторії. За допомогою цієї методики можливим є опитати до 100% персоналу навчальної групи чисельністю близько 30 осіб протягом 60–80 хвилин.

Суть цієї методики полягає в тому, що навчальний матеріал (навчальні питання), передбачені для вивчення в рамках певної теми, поділяється на низку підпитань, які можуть бути адресовані окремим здобувачам. При цьому кожному з присутніх задається від трьох до п'яти таких питань, відповідь на які не потребує багато часу. Це забезпечує розподілену участь, сприяє формуванню логічного ланцюга мислення та створює атмосферу інтелектуального партнерства. Банк питань, підготовлений викладачем для такого заняття може становити від двадцяти до ста питань, а на опитування одного здобувача вищої освіти витрачається від однієї до двох хвилин. При цьому найважливіші питання можуть повторюватись, перефразовуватись та ставитись різними здобувачами вищої освіти протягом заняття, що не тільки змушує присутніх звернути на нього увагу, а й в пасивному режимі підключає слухову пам'ять, адже відповідь, яка протягом заняття лунає кілька разів, сприяє цьому.

Так, наприклад, на семінарське заняття з теми «Процесуальне забезпечення здійснення провадження» одне з питань «Заходи процесуального забезпечення здійснення провадження» можна поділити на підпитання, зокрема: поняття заходів забезпечення провадження; види заходів забезпечення провадження; час доставлення особи до прикордонного підрозділу; мета доставлення особи до прикордонного підрозділу; підстава доставлення особи до прикордонного підрозділу; уповноважені посадові особи ДПСУ що мають право доставляти осіб; чи входить час доставлення в час адміністративного затримання та інші.

Такий поділ на підпитання дозволяє викладачу не тільки сформувати банк питань на заняття, а й спонукає здобувачів до дрібниць розібратись в цих питаннях, що не завжди є можливим при класичних формах проведення семінару, оскільки під час відповіді на одне «велике» питання здобувач упускає окремі важливі моменти, а викладач не завжди може звернути на це увагу.

Після кожного етапу опитування викладач має змогу залучити інших здобувачів до уточнення, критичного аналізу чи розширення відповіді, що стимулює інтелектуальну взаємодію, створює атмосферу співробітництва та формує почуття особистої відповідальності за колективний результат.

Всі відповіді, незалежно від їх повноти або точності, оцінюються. Також оцінюється активність у формулюванні уточнень, заперечень або доповнень. Підсумкова оцінка за семінар може коригуватись залежно від динаміки участі упродовж заняття, що є додатковим стимулом для підтримання пізнавальної активності.

Важливим елементом є впровадження проблемного підходу, що реалізується шляхом постановки завдань, які не мають однозначного рішення і передбачають аналіз кількох варіантів. Для розвитку фахової компетентності та досягнення програмних результатів навчання для ОПП «Правоохоронна діяльність у прикордонній сфері», зокрема РН4 («Формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки») і РН8 («Здійснювати пошук інформації у доступних джерелах для повного та всебічного встановлення необхідних обставин»), відповіді здобувачів мають супроводжуватись чіткими посиланнями на відповідні правові норми. У разі потреби викладач демонструє правильний алгоритм пошуку правової основи, коригуючи хибні міркування.

Окремої уваги потребує формування професійної мови здобувачів. Викладач має постійно звертати увагу на точність використання термінології, запобігаючи підміні понять, неконкретних або побутових формулювань чи їх невмотивованому спрощенню. Зафіксовані випадки нерозуміння окремих положень мають бути негайно опрацьовані через додаткове пояснення або повторне звернення до джерел. Усе це спрямовано на вироблення у здобувачів стійких фахових навичок, необхідних для подальшої професійної діяльності в умовах правозастосування та взаємодії в межах системи забезпечення національної безпеки.

Логіка побудови такого заняття повинна забезпечувати поступовий перехід від відтворювального до проблемно-аналітичного типу мислення, що сприяє формуванню умінь правозастосування, а також усвідомленому сприйняттю навчального матеріалу.

З метою уникнення формального запам'ятовування інформації, викладач має стимулювати здобувачів до переосмислення навчального матеріалу через формулювання відповідей у власній лексичній інтерпретації, при цьому наголошуючи на необхідності висвітлення основних ознак того чи іншого поняття, що містяться в нормативно-правових актах. Подібна стратегія дозволяє зберігати точність юридичних понять і водночас сприяє розвитку мовленнєвої гнучкості.

Представлена методика має як свої переваги (забезпечення залучення всіх учасників освітнього процесу; формування навичок чіткої та лаконічної відповіді; розвиток слухової пам'яті через повторення ключових положень; стимулювання критичного мислення та рефлексії; підвищення динаміки заняття та запобігання пасивності; реалізація принципів об'єктивного оцінювання за сукупністю активності), так і недоліки (потреба у значному попередньому плануванні та підготовці викладача; труднощі у збереженні однакового рівня складності питань для всіх здобувачів; ризик зниження глибини аналізу у разі надмірної фрагментації навчального матеріалу; можливість поверхневого засвоєння без належного узагальнення).

На відміну від методики експрес опитування, методика проведення семінарського заняття у формі прес-конференції досить детально описана в науковій літературі та застосовується у практичній діяльності науково-педагогічним складом [9; 10, с. 19-20]. Її сутність полягає в підготовці кількох здобувачами вищої освіти (далі – доповідачами) розгорнутих повідомлень із вузлових (ключових) питань теми заняття. Ці повідомлення супроводжуються мультимедійною презентацією, а інші учасники заняття (аудиторія) включаються в активне обговорення представленого матеріалу в режимі «запитання-відповіді», подібно до формату прес-конференції. Така модель дозволяє інтегрувати елементи аналітичної, комунікативної та методичної підготовки здобувачів, актуалізуючи їхню пізнавальну активність.

Заняття доцільно розпочати з короткого вступного слова викладача, в якому він визначає загальні методичні цілі, перелік вузлових питань, а також інформує про регламент і порядок проведення. Далі заслуховуються підготовлені доповіді здобувачів із використанням мультимедійного супроводу.

Для стимулювання уважності, розвитку критичного мислення та навичок самоаналізу, групу здобувачів доцільно поділити на три підгрупи з наступними завданнями: перша підгрупа аналізує якість мультимедійної презентації; друга – зміст доповіді; третя – методику доповіді та комунікативні навички доповідача.

Алгоритм проведення заняття у формі прес-конференції виглядає наступним чином.

Після виступу основного доповідача починається етап запитань, коли присутні, не залежно від того, до якої підгрупи були розподілені, задають питання по темі доповіді. Далі по кілька представників з кожної підгрупи надають свої висновки з оцінками якості мультимедійної презентації, змісту доповіді та методики викладання. Після обговорення доповідачу надається можливість відреагувати на зауваження, відповісти на запитання або надати уточнення. Завершується заняття підсумковим виступом викладача, який фокусує увагу не на критиці, а на коректному окресленні

шляхів вдосконалення підготовки до публічного виступу та оформлення матеріалу. Така форма оцінки – у форматі поради – сприяє збереженню мотивації здобувачів і позитивному ставленню до подальшої освітньої діяльності.

До такого заняття можна підключити й елементи змагання, коли від кожної підгрупи призначається доповідач і його оцінка впливає на кінцевий результат всіх учасників цієї підгрупи. Крім того, по завершенню обговорення підгрупа може призначити «адвоката», який би у своєму виступі акцентував увагу на позитивних елементах доповіді та обґрунтував необхідність виставлення високої оцінки доповідачу.

Важливим елементом забезпечення високої активності здобувачів при проведенні такого формату занять є умова викладача, на якій він акцентує увагу заздалегідь, що підсумкова оцінка коригується залежно від динаміки участі упродовж заняття. Це стимулює активність усіх учасників семінару та формує у них компетенції критичного аналізу, культури зворотного зв'язку, а також методики оцінювання освітньої діяльності.

Особливістю представленої методики (алгоритму) семінару-прес-конференції є те, що в процесі аналізу оцінюється не лише форма, а й зміст доповідей. У центрі обговорення – юридичні колізії, правозастосовна практика, аналіз норм адміністративного законодавства, їх порівняння з відповідними нормами ЄС (у межах інтеграційної тематики), а також аналіз реальних адміністративних проваджень. Завдяки цьому формується практична спрямованість освітнього процесу, посилюється міждисциплінарний характер підготовки, інтегруються норми права, публічного адміністрування та комунікаційної культури.

Актуальним питанням, яке постає в контексті підготовки до такого заняття, є використання штучного інтелекту (далі – ШІ) для підготовки доповідей та мультимедійних презентацій. Незважаючи на стрімкий розвиток генеративних моделей, практика доводить, що автоматично створені презентації зазвичай мають істотні недоліки. Серед них: невідповідність логічної структури, помилки у фактичному матеріалі, спрощені або хибні юридичні формулювання. Це створює ризик поверхневого засвоєння теми та викликає необхідність суттєвого редагування навіть у разі використання ШІ як допоміжного інструмента.

З огляду на це, оцінка не повинна залежати від факту використання ШІ під час підготовки. Головним критерієм має залишатися ступінь засвоєння матеріалу, а не форма його створення. У цьому контексті, впровадження чіткої системи оцінювання – за трьома вищенаведеними групами – забезпечує об'єктивність і стимулює глибоке занурення в тему.

Практика застосування такої методики дозволяє виділити її основні переваги: формування публічних і комунікативних навичок, необхідних для фахівця у сфері прикордонної безпеки та державного управління; активізація пізнавальної діяльності через змагання підгруп; розвиток аналітичного та критичного мислення в контексті міжособистісного обговорення; формування навичок рецензування та самооцінки; реалізація міждисциплінарного підходу, поєднання теорії й практики адміністративного права.

Застосування описаної методики має також ряд недоліків та обмежень: високі вимоги до підготовленості здобувачів – для ефективного семінару необхідне попереднє опрацювання значного обсягу інформації; трудомістка організація для викладача, особливо при великій чисельності груп; можливість пасивної участі частини здобувачів, якщо не передбачено ротації чи зміни ролей.

Висновки. Розкриті методики проведення семінарських занять із дисциплін адміністративно-правового циклу відіграють важливу роль у формуванні правової обізнаності здобувачів, їхньої здатності до аналітичного мислення, роботи з нормативно-правовими актами та обґрунтування правових позицій. Їх характеристика дозволяє зробити такі висновки.

1. Семінарське заняття повинно починатися із чіткого викладу структури його проведення, тобто вступної, основної та рефлексивно-аналітичної або підсумкової частин.

2. Вступна частина заняття налаштовує здобувачів на продуктивну роботу, створення навчального простору довіри та взаємної відповідальності. Викладач формулює тему, мету (за принципом SMART), очікувані результати заняття, а також робить короткий огляд рекомендованої літератури та звертає увагу на останні зміни у законодавстві. Крім того вступна частина заняття спрямована на мотивацію здобувачів для їх фахової підготовки, зв'язок з іншими темами та навчальними дисциплінами, завданнями службової діяльності прикордонника, тому доцільним є залучення до проведення заняття (у режимі «онлайн») офіцера підрозділу адміністративно-юрисдикційної діяльності.

3. Організаційно-методичне забезпечення заняття є обов'язковим елементом педагогічного впливу, який вимагає методичної підготовки, дидактичного дизайну та психологічної налаштованості як викладача, так і здобувачів.

4. Основна частина семінарського заняття передбачає застосування різної методики його проведення. Запропоновано використання методики «експрес-опитування», що полягає у тому, що

навчальний матеріал (навчальні питання), передбачені для вивчення в межах певної теми, поділяється на низку підпитань, адресованих окремим здобувачам. Викладачу доцільно залучити інших здобувачів до уточнення, критичного аналізу чи розширення відповідей.

5. Викладач повинен оцінити всі відповіді здобувачів, незалежно від їх повноти або точності, а також активність у формулюванні уточнень, заперечень або доповнень.

6. Викладачу рекомендовано застосувати методику проблемного підходу, що реалізується шляхом постановки завдань, які не мають однозначного рішення і передбачають аналіз кількох варіантів.

7. Здобувачі на семінарському занятті повинні формувати професійну мову шляхом використання спеціальної термінології, запобігаючи підміні понять, неконкретних або побутових формулювань чи їх невмотивованому спрощенню.

8. Викладач має стимулювати здобувачів до переосмислення навчального матеріалу через формулювання відповідей у власній лексичній інтерпретації для уникнення формального запам'ятовування інформації.

9. Рекомендовано також застосовувати методику проведення семінарського заняття у формі прес-конференції, що полягає в підготовці кількох здобувачами розгорнутих повідомлень із основних питань теми заняття. Доцільним є супровід таких повідомлень мультимедійною презентацією та залучення інших учасників заняття до обговорення представленого матеріалу в режимі «запитання-відповіді», зокрема юридичних колізій, правозастосовної практики, норм адміністративного законодавства, їх порівняння з відповідними нормами ЄС (у межах інтеграційної тематики), реальних адміністративних проваджень. Така методика дозволяє інтегрувати елементи аналітичної, комунікативної та методичної підготовки здобувачів, актуалізуючи їхню пізнавальну активність. Застосування цієї методики сприяє формуванню практичної спрямованості освітнього процесу, міждисциплінарному характеру підготовки.

10. Для проведення семінарського заняття у формі прес-конференції викладачу рекомендовано дозволити здобувачам використання ШІ для підготовки доповідей та мультимедійних презентацій. Однак, викладач повинен оцінити зміст доповідей здобувачів та їх виступ за ступенем засвоєння матеріалу, а не спосіб їх створення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тараненко Г.Г. Методика викладання у вищому навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2017. 202 с.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
3. Концепція трансформації системи військової освіти: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.1997 р. № 1410. (у редакції від 28.09.2024.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text>.
4. Діденко О.В. Особливості змісту і розвитку професійної компетентності офіцерів Державної прикордонної служби України на оперативному рівні військової освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 4 (31). URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/2528/1/1.14.pdf>.
5. Нежива О.М. SMART – освіта у навчальному просторі сьогодення. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 194. С. 37–40.
6. Лук'янова Ю.М., Комарь В.І. На шляху до смарт-освіти. Теорія та методика навчання (з галузей знань). *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 20. Т. 3. С. 7–10.
7. Форми організації навчального процесу у вищій школі. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/402213/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%202.pdf.
8. Стинська В.В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2022. 180 с.
9. Види семінарів, вимоги до їх організації та проведення. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/00191d-524c.docx.html>.
10. Вітюк В.В. Семінарське заняття як одна з форм навчання української мови в сучасному виші. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 1. URL: http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_1/6.pdf.